

Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2017

Integratsiooni monitooring on lõimumisvaldkonna sõltumatu süvauuring, mida on läbi viidud alates 2008. aastast viiel korral. Viimases, 2017. aastal läbiviidud uuringus vaadeldi Eesti elanike rahvussuhteid ja identiteeti, tööturu, hariduse, väärtuste ja poliitilist eelistust, osaluse ja meediatarbimise valdkondi, aga ka uussisserändajate kohanemist.

Põhijäreldused: *teistest rahvustest inimeste eesti keele oskus paraneb, ent igapäevaselt toimetatakse siiski oma keeleruumis; teistest rahvustest inimesed tunnetavad sageli ebavõrdsust, sh oma kultuurilistes võimalustes. Samas ei tunne enamik ohtu oma rahvuskultuuri säilimisele.*

1. peatükk: kodakondsus, poliitiline enesemäärang ja osalemine

Monitooringus hinnati ühiskonda kaasatuse näitajana muuhulgas **vabaihendustesse kuulumist ja avalikel üritustel osalemist**. Tulemused näitasid, et kuulumine mõnda ühendusse või seltsi on ühtlaselt vähene kõikide ühiskonnarühmade hulgas: eestlastest ei kuulu 83% ja teistest rahvustest Eesti kodakondsusega küsitletutest 87% ühessegi seltsi ega ühendusse.

Avalikel üritustel osalemises on eestlased teistest rahvusrühmadest aktiivsemad, seejuures joonistub suurim erinevus rahvusrühmade vahel välja seoses üritustega, millel on teatud etnilis-kultuuriline tähendus: laulu- ja tantsupeod ning Eesti Vabariigi sünnipäeva üritused. Samas - ürituste jälgimises meedia kaudu on rahvusrühmade vahelised erinevused mõnevõrra väiksemad.

2. peatükk: Eesti riigiidentiteet: rahvusriikluse ja kodanikuriikluse ühisosa

Kultuurilise mitmekesisusega seotud nähtusi tajuvad eestlased ja eestivenelased erinevalt, kusjuures see erinevus tuleneb mitte niivõrd vastajate kui indiviidide psühholoogilistest tunnustest, vaid pigem sellest, kas nad on etnilise grupina enamuses või vähemuses (rahvussuhete välja asümmeetria).

Eestikeelses elukeskkonnas on edukamalt kohanenud need venekeelsed vastajad, kelle riigiidentiteet on tugevam. Neid iseloomustab ka suurem uhkustunne Eesti riigi üle (kõrgemad hinnangud järgmistele vastusevariantidele - uuenduslik valitsemine, e-riik; **võimalus säilitada oma rahvust ja arendada oma rahvuskultuuri**; siin kehtib õiguskord, isikuvabadused ja demokraatia; **Eesti inimeste saavutused kultuuris**, teaduses, spordis, infotehnoloogias; kvaliteetne haridus). Eestivenelaste riigiidentiteet on tugevam

piirkondades, mis on majanduslikult paremal järjel (eelkõige Tallinn), Ida-Virumaal kuulub tugeva riigiidentiteediga rühma 28% vastajaist.

Kodanikuaktiivsuse puhul ei oma riigiidentiteet rolli, eestivenelaste aktiivsus on väike nii nõrga kui ka tugeva riigiidentiteediga rühmas.

Tugevama riigiidentiteediga eestlased on rohkem valmis kaasama ühiskonda teisest rahvusest inimesi. Näiteks nõustus enam kui kaks kolmandikku tugeva riigiidentiteediga eestlastest väitega, et **kultuurierinevused** rikastavad Eesti ühiskonda ja viivad seda edasi. Samas nõrga riigiidentiteediga vastajate rühmast oli sellega nõus vaid kolmandik.

3. Haridus

Uuringus vaadeldi muuhulgas vastajate hinnanguid eri rahvusest või erinevat emakeelt kõnelevate laste koosõppimise suhtes. Hinnates segarühmades õppimist **eesti keele ja kultuuri seisukohalt**, on inimeste arvamused positiivsed ning trend näitab negatiivsete hinnangute osakaalu järjepidevat vähenemist. Kaks kolmandikku nii eesti- kui venekeelsetest vastanutest ei arva, et teiste rahvustega või emakeelega õpilastega koos õppides satuks eestlaste keel ja kultuur kuidagi ohtu või et sellel oleks mingisugune halb mõju.

Samalaadne on tulemus **vähemuste keele ja kultuuri** puhul - segarühmades õppimisel näevad negatiivset mõju vaid kümnendik nii eesti- kui venekeelsetest vastanutest.

Vähemuste kultuurilise identiteedi säilimine saab suurema kaalu venekeelse põhihariduse kontekstis. Ligikaudu iga kolmas mitte-eestlasest vastaja seostab venekeelset põhikooli õpilaste kultuurilise identiteedi säilimise tagamisega – see arvamus ei ole viimaste aastate jooksul muutunud. Kultuurilise identiteedi säilimise pärast on eeskätt mures kutseharidusega mitte-eestlased. Samal ajal on kahanenud nende eestlaste osakaal, kes toetavad venekeelset põhiharidust siin emakeeles õppimise või kultuurilise identiteedi säilimise eesmärgil.

4. Tööturg

Eestlaste ja teistest rahvustest inimeste osalemine tööelus erineb suurel määral. Eestlaste positsioon Eesti tööturul on võrreldes teistest rahvustest elanikega parem ning erinevused ei ole kümnendi jooksul oluliselt vähenenud. Eesti keele oskus parandab küll teistest rahvustest inimeste olukorda, kuid eestlaste positsioon jääb ka siis paremaks. Teistest rahvustest elanike tööhõivemäär on eestlaste omast madalam, töötuse määr kõrgem ja nad hindavad oma turvalisuse tööturul väiksemaks. Kõrgemale ametipositsioonile jõudnud on teistest rahvustest hõivatute seas väiksemal määral. Teistest rahvustest inimesed ootavad riigilt suuremat sekkumist tööturule ja töösuhetesse.

5. Keelteoskus, keelte kasutamine, kontaktid ja keeltega seotud hoiakud

Kuigi eestlased ja teistest rahvustest elanikud elavad suuresti **erinevates keeleroomides** ning puutuvad vastastikku kokku eelkõige tööl või avalikus sfääris, ühendab kõiki Eesti elanikke aeglaselt suurenev vajadus inglise keele järele ning aktsepteerivamad hoiakud teiste keelte suhtes.

Eesti elanike keelteoskus ja kasutusvalmidus on vanuserühmiti erinev: nooremad Eesti elanikud oskavad paremini eesti ja inglise keelt ning vanemad elanikud vene keelt. Teistest rahvustest noored on vanematest põlvkondadest märksa altimad alustama või jätkama suhtlust eesti keeles. Ka piirkondlikud erinevused keelteoskuses ja kasutamises on väga suured ning seotud otseselt sellega, kui palju puututakse endast erinevast rahvusest inimestega iga päev kokku. Näiteks Ida-Virumaal elavad eestlased oskavad keskmisest paremini vene keelt ning väljaspool Ida-Virumaad ja Tallinna elavad teistest rahvustest elanikud oskavad paremini eesti keelt.

6. Meediakasutus ja infoväli

Eesti elanike meediakasutus on erinev nii rahvusesti, vanusegrupiti, keeleoskusesti kui ka kuuluvustunde (riigiidentiteedi) poolest.

Eestlased on selgelt orienteeritud eestikeelsele meediale, ERR ja eestikeelsed ajalehed on jätkuvalt kõrge olulisuse ja usaldusväärsusega. Teistest rahvustest inimeste hargmaisel meediaväljal konkureerivad aga omavahel kohalik venekeelne meedia ja Venemaa meedia, vähesemal määral eestikeelne meedia. Selgeid kogu elanikkonnale **ühiseid autoriteetseid kanaleid ei ole** ning enamik inimesi püüab oma pilti kokku panna erinevate kanalite infole toetudes.

Noorima vanuserühma puhul on tõusnud kõige olulisemaks infoallikaks võrgustikukontaktide soovitusel põhinev sotsiaalmeedia infovoog. Kuigi erinevate internetipõhiste infokanalite (sh sotsiaalmeedia) osatähtsus on kasvanud kõikides vanuserühmades, on järjest rohkem noori loobunud traditsioonilistest meediakanalitest, eeskätt televisioonist ja raadiost.

ETV+ omaksvõtt teistest rahvustest inimeste poolt on samuti põlvkonniti erinev - kui vanematest põlvkondadest on ETV+ vähemalt sümboolsel tasandil omaks võtnud umbes pooled meediatarbijad, siis noorimas põlvkonnas on ETV+ enda jaoks avastanud alla kolmandiku - rohkem on isegi neid, kes eelistavad infot ammutada eestikeelsetest veebiportaalidest.

7. Võrdse kohtlemise ja võrdsete võimaluste tunnetamine

Monitooringus uuriti **võrdsete võimaluste tunnetamist oma kultuuritraditsioonide säilitamisel, aga ka loomingulises eneseväljenduses**. Pooled teiste rahvuste esindajad

tunnetavad oma kultuurilistes võimalustes ebavõrdsust. Kuid nagu eestlased nii ei ole ka teistest rahvustest elanikud Eestis homogeenne rühm. Ebavõrdsuse tunnetamise puhul eristuvad mõned rühmad, kes tunnetavad ebavõrdsust ja diskrimineerimist teistest sagedamini. Näiteks tunnetatakse kõige rohkem ebavõrdsust piirkondades, kus erinevad rahvused kipuvad olema rohkem ainult enda rahvusrühmaga ruumiliselt kokku koondunud: Tallinnas ja Ida-Virumaal. Piirkondades, kus teised rahvused on eestlastega segunenud rohkem, tunnetavad nad ka ebavõrdsust vähem. Samuti tunnetavad ebavõrdsust iseäranis tugevalt siinsed vene rahvusest elanikud ja need teiste rahvuste esindajad, kes ei ole Eesti kodanikud.

Oma **eneseväljenduse ja loomingulise tegevuse võimalusi** pidas eestlastega võrdseks 62% teiste rahvuste esindajatest.

Ohtu oma rahvuskultuuri säilimisele tunnetab Eestis viiendik teistest rahvustest elanikest, kusjuures 13% neist näeb ohtu eesti keele õppimises, kuna see viib nende hinnangul võõrandumiseni oma rahvuskultuurist. See-eest ei tunne rohkem kui pooled teistest rahvustest inimestest mingit survet oma rahvuskultuurist loobuda ega eestistuda ning 85% leiab, et Eestis on ruumi mitmesugustele keeltele ja kultuuridele. Seega on valdav osa teistest rahvustest elanikke oma rahvusliku identiteedi ja kultuuritraditsioonide säilitamise suhtes pigem lootusrikkad ja positiivsed.

8. Uussisserändajate kohanemine

Suur enamus uussisserändajaid (77%) tunneb end Eestis teretulnuna, samuti ei tunneta enamus neist survet oma rahvuskultuurist loobumiseks ega eestistumiseks. Sallimatust tajutakse pigem enda rahvuse kui religiooni tõttu, kuid tervikvaates on see tunne vähestel: rahvuse tõttu tunnetab sallimatust kokku 18% vastajatest ning religiooni tõttu 6%.

Uuring: Eesti ühiskonna integratsiooni monitooring 2017

Uuringu autorid: Kristjan Kaldur, Raivo Vetik, Laura Kirss, Kats Kivistik, Külliki Seppel, Kristina Kallas, Märt Masso, Kristi Anniste

Uuringu teostaja: Balti Uuringute Instituut, SA Poliitikauuringute Keskus Praxis

Tellija: Kultuuriministeerium

<https://www.kul.ee/et/EIM2017>